

ගිණි ආර්ථිකය සහ ගිණි ශ්‍රමය

ආර්.එම්.ජේ.එච්.ගජනායක

(සංවර්ධන නිලධාරී)

මිනිස්බල සැලසුම්, සංවර්ධන හා පර්යේෂණ අංශය

මිනිස්බල හා රැකිරීම් දෙපාර්තමේන්තුව

ගිග් ආර්ථිකය සහ ගිග් ශ්‍රමය

ගිග් ආර්ථිකය යනු ඉල්ලුමට අනුව නිදහස් රැකියා ලබා ගන්නා සහ බොහෝ විට එකවර බහුවිධ නිදහස් රැකියා කරන නිදහස් හෝ කොන්ත්‍රාත් කම්කරුවන් සඳහා ජනප්‍රිය යෙදුමකි.

ශ්‍රී ලංකා මහබැංකු වාර්තාවට අනුව ගිග් ආර්ථිකය (Gig Economy) යනුවෙන් හඳුන්වනු ලබන්නේ සේවා යෝජකයා සහ සේවා දායකයා අතර සාම්පූර්ණ සේවා සැකැස්මට වෙනස්ව ශ්‍රම වෙළඳ පොළේ නිදහස් ශ්‍රමිකයින් (Freelancer) හෝ ස්වාධීන කොන්ත්‍රාත්කරුවන් බහුලව සිටින ආර්ථිකයයි.

නිදසුන්

- අවශ්‍යතාවය මත මෝටර් රථ හෝ ට්‍රැක් රථ වැනි වාහන කුලී පදනම මත සැපයීම (Ride Sharing)
- කාමරයක් හෝ සම්පූර්ණ නිවසම / මහල් නිවාසයක් වැනි නවාතැන් පහසුකම් පුද්ගලයකුගෙන් පුද්ගලයකුට සැපයීම (Peer-to Peer)

ඉහත දැක්වූ නිදසුන් ගිග් ආර්ථිකයක් සඳහා පොදු නිදසුන් වන නමුත් පුද්ගලයකුගෙන් පුද්ගලයකුට (P2P) සපයන ඕනෑම සේවාවක් හා අන්තර්ජාල වේදිකා හරහා සෘජුවම නිදහස් ශ්‍රමිකයින් සපයන ඕනෑම සේවාවක් ගිග් ආර්ථිකයේ පුළුල් නිර්වචනය තුළට අන්තර්ගත කළ හැකිය.

ගිග් ආර්ථික ශ්‍රමිකයින් හා සාම්ප්‍රදායික ශ්‍රමිකයින් අතර වෙනස

සාම්ප්‍රදායික ශ්‍රමිකයින්

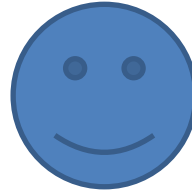

අන

අන

අන

ගිග් ශ්‍රමිකයින්

නැන

නැන

නැන

වැටුප් හෝ වේතන ගෙවීම්

පුරෝකථනය කළ හැකි කාල සටහන්

වැඩ කරන විට පුරෝකථනය කළ හැකි ඉපැයීම්

කෙසේ වෙතත් ගිණි ආර්ථිකය ශ්‍රම වෙළඳපොළට නව මුහුණුවරක් ගෙන එමින් ලෝක ආර්ථික වර්ධනයට දායක වීම පමණක් නොව, නියාමන පරිසරය මෙන්ම ආර්ථික වර්ධනය සහ සේවා නියුක්තිය වැනි සාර්ව ආර්ථික දත්ත රැස් කිරීම කෙරෙහිද අභියෝගයක්ව පවතී.

ඩිජිටල් තාක්ෂණය උපයෝගී කර ගැනීමත් සමඟ වඩා නම්‍යශීලී බවක් ඇති කරමින් සේවාලාභීන් සහ ශ්‍රමිකයින් අතර තොරතුරු අසමමිතිය අවම කරමින් ගිණි ආර්ථිකය පවත්නා සැපයුම් මාර්ග වෙනස් කිරීමට ලක් කර ඇත.

ශ්‍රමිකයින් ගිණි ආර්ථික කටයුතුවල නිරතවීමට හේතු

- ✚ තමන් කැමති වෙලාවක වැඩ කිරීමට හැකි වීම
- ✚ රැකියාවක් කරන අතරතුර ඉපැයීම
- ✚ රැකියාව සහ පෞද්ගලික ජීවිතය සමතුලිතව පවත්වා ගැනීමට පහසුවීම
- ✚ එකම ආදායම් මාර්ගය ලෙස
- ✚ අතිරේක ආදායම් මාර්ගයක් ලෙස

තවද, ඩිජිටල් වේදිකා, විශේෂයෙන් ම සේවා සපයන්නා සහ සේවාලාභීන් ක්ෂණිකව සම්බන්ධ කෙරෙන ජංගම දුරකථන යෙදුම් මගින් සේවාවන් ලබා දීමටද අවකාශ සලසයි. එසේම දැනට රැකියාවල නියුතු ශ්‍රමිකයින්ට ද අර්ධකාලීන පදනමින් අමතර ආදායම් මාර්ග සලසා ගැනීමට මෙමගින් හැකි වේ.

ගිණි ආර්ථිකයේ රැකියා අවස්ථා

- රියදුරු
- උපදේශක ගණකාධිකාරී
- හස්ත කර්මාන්තකරුවන් - මොවුන්ට ගිණි ආර්ථිකය තුළ බොහෝ විකල්ප පවතී. උදා. නව උපකරණයක් සැකසීමේ සිට අවසානය තෙක් විශාල අවශ්‍යතා රාශියක් සපුරාලිය හැකිය. (පයිප්ප සවි කිරීම, බර දේවල් ගෙන යාම වැනි)
- නිදහස් ක්‍රම ලේඛක - සමහර සමාගම්වලට වෙබ් අඩවි සහ සංවර්ධක සහාය අවශ්‍ය වේ. නමුත් වැඩ කිරීමට තොරතුරු තාක්ෂණික වෘත්තිකයින්ගෙන් සමස්ථ ශ්‍රම බලකායක් බඳවා ගැනීමට අවශ්‍ය නොවේ. එහි දී නිදහස් ක්‍රමලේඛකයින්ගේ සහාය ලබා ගනී.

ගිණි ආර්ථිකයේ යෙදවුම් (App)

- ❖ Uber and Lyft
- ❖ Amazon Flex Fiverr
- ❖ SpareHire
- ❖ Freelancer
- ❖ AirBnB

වර්තමානය වන විට ශ්‍රී ලංකාව තුළද ඩිජිටල් වේදිකා මත පදනම් වූ වාහන කුලී පදනම යටතේ ලබා දීමේ සහ නවාතැන් පහසුකම් සැපයීමේ සේවා වැනි ක්‍රියාකාරකම් ජනප්‍රිය වෙමින් පවතී. බොහෝ දෙනෙකු මෙම සේවාව වර්තමානයේ දී භාවිතා කරනු ලබයි. අද වන විට බොහෝ දෙනෙක් මාර්ගයේ රැඳී සිට මෝටර් රථයක් හෝ ට්‍රැක් රථයක් කුලියට ගැනීම වෙනුවට ජංගම දුරකථන යෙදවුම් (App) භාවිතා කොට තමන්ට අවශ්‍ය කුලී රථය ගෙන්වා ගනු ලබයි. බස්නාහිර පළාත හා අනෙක් නාගරික

හා අර්ධ නාගරික ප්‍රදේශවල සැලකිය යුතු පිරිසක් මෙය භාවිතා කරනු ලබයි. අනාගතයේ දී මෙම ගිණි ක්‍රියාකාරකම් තව දුරටත් පුළුල් වීමේ අවස්ථාව පවතී.

එසේම සේවා සපයන්නා සහ සේවාලාභීන් ක්ෂණිකව සම්බන්ධ කෙරෙන ජංගම දුරකථන යෙදුම් මඟින් සේවා සපයන්නාට ප්‍රශස්ථ කාර්යයන් රැසක් සිදු කිරීමට සහ බොහෝ තරඟකාරී මිල ගණන් යටතේ සේවාවන් ලබා දීමට මෙමඟින් අවස්ථාව සැලසේ.

කෙසේ වුවද ගිණි ආර්ථිකයක් තුළ භාවිතා වන වත්කම් ජාතික ගිණුම්වල වියදම් වර්ගීකරණයද සංකීර්ණ කරයි. උදා. පුද්ගලයකු තම පෞද්ගලික පරිහරණය සඳහා මෝටර් රථයක් මිල දී ගත්විට එය ගෘහස්ථ පරිභෝජන වියදමක් ලෙස සලකන අතර, කුලියට දීමේ අරමුණ ඇතිව මෝටර් රථයක් මිල දී ගත්විට එය ආයෝජනයක් ලෙස සලකනු ලබයි. නමුත් මෝටර් රථයක් පෞද්ගලික පරිහරණයට මිලදී ගෙන එය ගිණි ආර්ථිකය තුළ කුලියට දීම සඳහා යෙදවීම තුළින් ආදායම් උපයා ගැනීම සිදු වේ. එවිට ආයෝජන වියදම් සහ පරිභෝජන වියදම් වෙන් කර තක්සේරු කර ගැනීම අපහසු වේ. මෙය බොහෝ විට ආයෝජන වියදම් අවතක්සේරු කිරීමට හේතු වේ.

මෙලෙස වඩාත් ජනප්‍රිය වෙමින් පවතින ගිණි ආර්ථිකය මඟින් නව ආර්ථික ඉඩ ප්‍රස්ථා විවර කරනු ලැබුවද, නියාමන පරිසරය, රජයේ ආදායම් එකතු කිරීම මෙන්ම විශේෂයෙන් නිල සංඛ්‍යාලේඛන සම්පාදනය කිරීම ආදී කටයුතුවලදී විවිධ අභියෝගයන් පවතී.

ගිණි ආර්ථිකයේ නැඟී ඒම ආර්ථික ක්‍රියාකාරකම මැනීමේ සහ ශ්‍රම බලකාය පිළිබඳ සංඛ්‍යාලේඛන සකස් කිරීමේ සාම්ප්‍රදායික ක්‍රමවේදයන් කෙරෙහි අභියෝග රාශියක් ඇති වී තිබේ. ශ්‍රම වෙළඳපොළ සමීක්ෂණ මඟින් ගිණි ස්වභාවයේ රැකියාවල නිරතවීම පිළිබඳ සීමිත තොරතුරු පමණක් සපයන බැවින් ගිණි සේවා සපයන්නන් ශ්‍රම වෙළඳපොළ සංඛ්‍යාලේඛනවල නිසි පරිදි ඇතුළත් නොවේ.(Bean, 2006). සමීක්ෂණ මඟින් එවැනි දත්ත රැස් කරනු ලැබුව ද ගිණි ස්වභාවයේ රැකියා සැකසී ඇති ආකාරය අනුව ප්‍රාථමික රැකියාවට අමතරව, ගිණි ආර්ථික කටයුතුවල නිරතවන විට සංඛ්‍යාලේඛනවල ද්වි ගණන හෝ බහු ගණන දෝෂ ඇති විය හැකිය.

මෙවන් පසුබිමක් තුළ නිල සංඛ්‍යාලේඛන තුළට ගිණි ක්‍රියාකාරකම් ග්‍රහණය කර ගැනීමේ වැදගත්කම සැලකිල්ලට ගනිමින් ශ්‍රී ලංකාවේ නිල සංඛ්‍යාලේඛන සම්පාදකයින් ගිණි ආර්ථිකය තක්සේරු කිරීම සඳහා විකල්ප ක්‍රමවේද සොයා ගැනීම පිළිබඳව කටයුතු කරමින් සිටී. කෙසේවෙතත් ගිණි ආර්ථිකයේ විශාලත්වය සහ ශ්‍රී ලංකා ආර්ථිකයට එමඟින් වන බලපෑම අවබෝධ කර ගැනීමට විශ්වාසදායක දත්ත ලබා ගැනීම තව දුරටත් අභියෝගයක්ව පවතී.

ගිණි ආර්ථිකයේ ප්‍රමාණය රටකින් රටකට වෙනස් විය හැකිය. දියුණු ආර්ථිකයක එය, ශීර් ලංකාව වැනි සංවර්ධනය වෙමින් පවතින රටකට වඩා සැලකිය යුතු තරම් විශාල විය හැකිය. කෙසේ වෙතත් ඩිජිටල්කරණය වූ ලෝකය තුළ වේගයෙන් වර්ධනය වන ක්ෂේත්‍රයන් වන ගිණි ආර්ථිකය පිළිබඳව අධ්‍යයනය කිරීම අවශ්‍යයෙන්ම වැදගත් වේ.